

Lätt eller lättast?

VÄLJ DITT SÄTT ATT KOMPOSTERA

Bildtext: blaj blaj blaj

Att göra sin egen näringsrika jord är lätt, dessutom är det både miljövänligt och ekonomiskt. Varmkompost eller kallkompost – vad väljer du?

AV SUSANN GSON ENGVIST FOTO: JOHNÉRS

Många trädgårdsägare har någon typ av komposthög på en undan-skymd plats på tomten. Alltför ofta blir den bara en skräphög som så småningom börjar lukta illa eller blir för stor och körs till tippen.

Det är synd, för att ta tillvara och kompostera trädgårdsavfall är vare sig särskilt jobbigt eller svårt – och det är smart. Sopberget minskar, du slipper köpa mull och gödning och du vet precis vad jorden verkligen innehåller. Men för att processen ska bli så effektiv som möjligt finns det lite att tänka på.

Det mesta sköter naturen helt på egen hand. Så länge avfallet inte är för grovt,

kompakt eller ensidigt sammansatt kommer det så småningom att förmultna och förvandlas till näringsrik gratisjord, perfekt att använda i trädgårdsland, rabatter och krukor. Hur snabb och effektiv komposteringen blir kan du däremot påverka en hel del genom att välja rätt metod.

Det finns två typer av kompost: kallkompost och varmkompost. Vilken typ av kompost du väljer beror på hur du vill använda den.

Oavsett vilken komposttyp du väljer – se till att den aldrig torkar ut, att den får tillförsel av syre och har en bra blandning av finfördelat avfall. Krångligare än så är det egentligen inte.

TRE HETA TIPS

Att ha en varmkompost är bästa sättet att öka växternas välbefinnande, anser **Magnus Wesslén** på

Joraform Kompost AB, som delar med sig av sina tre bästa råd:

- Dela hushållsavfallet i mindre delar innan det kastas i komposten. Då kommer syret till och processen går mycket snabbare.
- Mata komposten ofta och med lite avfall i taget.
- Se till att innehållet i komposten roteras eller blandas så ofta som möjligt.

Lätt

Varmkompost

• Varmkomposten är en sluten, isolerad behållare där man även kan lägga animaliskt köksavfall som kött- och fiskrester.

I den helt slutna varmkomposten sker nedbrytningen snabbt. Om den är välisolerad fortsätter nedbrytningen på vintern. Här kan heller inte skadedjur ta sig in. Du kan kompostera det mesta av hushållsavfallet, även köttrester och annat animaliskt.

Det finns flera praktiska modeller, en del med två kammare, där du roterar behållaren med vev för att blanda runt avfallet. Att blanda ökar syretillförseln. Det kan vara svårt att även få plats med några större mängder trädgårdsavfall i samma kompost om du komposterar allt

hushållsavfall. En familj på fyra personer brukar lämna ungefär tolv liter komposterbart hushållsavfall per vecka. Det innebär att behållaren bör vara på minst runt 250 liter. Ska då dessutom trädgårdsavfall i form av exempelvis löv, fallfrukt och gräsklipp komma till, krävs en rejält stor behållare. Då kan det vara klokt att ha två komposter, en för trädgårdsavfall och en för hushållsavfall.

Men har du en liten trädgård och bara tänkt kompostera ditt hushållsavfall tillsammans med lite bortrensade växter, små mängder klipp och kanske någon kasse fallfrukt på hösten kan det räcka med en kompost.

En varmkompost ska anmälas till kommunen om du bor i tätort.

Kompostbehållare "MasterPlus" är extra isolerad och har kraftig botten och luftkanaler, vilket gör att den fungerar bra även i kyla. Levereras omonterad. Volym 375 liter. 2 500 kr, Greenline.

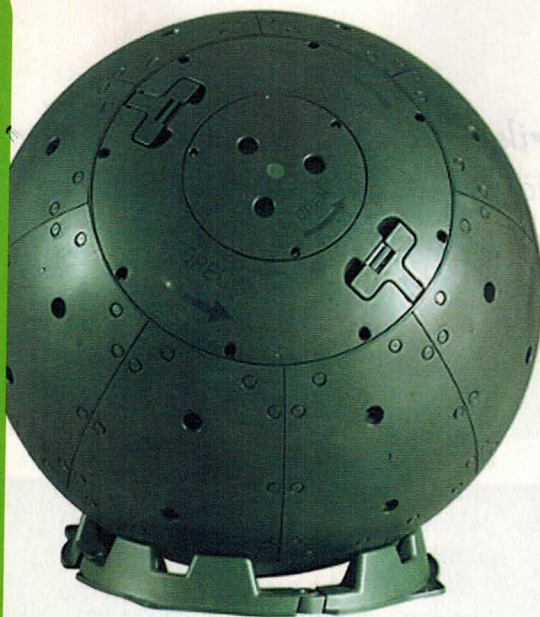
Roterbar varmkompost, JK270, i galvaniserad stålplåt med två behållare. Rättsäker och isolerad med 50 mm polyetencellplast. Går även att hänga på vägg. Volym cirka 270 liter. 3 900 kr, Joraform.

KAN OGRÄS KOMPOSTERAS?

❖ Undvik att kompostera ogräs som har gått i frö. Trots att det blir riktigt varmt i en välfungerande kompost kan många sorter överleva. Ogräs som sprider sig med rötterna, som kvickrot, kirskål och brännässlor bör du låta ligga någon månad i till exempel en hopknuten platsäck, så att de ruttnar sönder ordentligt.

❖ Huvudregeln är att inte kompostera sjuka växter. Möjliga äpplen, blad med gallkvalster, löss och larver på till exempel bärbuskar kan komposteras, men flisa helst. Växter med skador av kål-, lök- eller morotsflugor samt potatis med ringröta ska du *inte* kompostera på grund av spridningsrisken. Inte heller rosor, de sprider lätt sjukdomar. Är du osäker, chansa inte.

En mycket annorlunda kompost i form av ett runt klot som blandar runt kompostmaterialet när det sätts i rörelse. Tillverkad av återvunnen pvc-plast. Volym cirka 250 liter. 1950 kr, Bionema.

Mullbänken är en kompost i två fack i tryckimpregnerad furu, kan även fås obeige. Volym 400 liter. 1950 kr, Kompostbutiken.

Lättast!

Kall kompost

❖ Nedbrytningen stannar av på vintern i kallkomposten. En kallkompost i en eller flera öppna behållare är den vanligaste när det gäller rent trädgårdsavfall. Det kan vara en liten inhägnad av kompostgaller, några pallkragar eller liknande. Men den är egentligen inte särskilt effektiv som kompost betraktad. För att nedbrytningen ska komma i gång behövs nämligen framför allt tre saker – syre, fukt och värme. En luftig behållare har visserligen god syretillförsel, men klarar varken att hålla fukt eller värme.

Att finfördela trädgårdsavfallet snabbare på nedbrytningen och gör att komposten ser mer prydlig ut. Vill du skynda på processen i en vanlig öppen kompostbehållare, kan du klä insidan till exempel med presenning, det hjälper en del. Ännu bättre är att satsa på en

rejäl behållare med lock. I en sluten kallkompost går det bra att även kompostera vegetabiliskt hushållsavfall, kaffesump i sitt filter, tepåsar och använt hushållspapper. Det gäller att varva torrt och vått material, så att det blir rätt fuktighet i komposten. Blanda gärna med grep ibland. Det är en fördel med minst två, gärna tre, behållare så att du kan varva användandet.

Börjar du kompostera på sommaren kan den första lite grövre kompostjorden användas som jordförbättring till buskar och rabatter redan på hösten året efter. Efter ytterligare ett år har du så pass finfördelad jord att den fungerar till plantering. Men när du väl har startat kretsloppet rullar det på av sig själv och du behöver aldrig vara utan jord.

”Villamulle” är en rejäl kompostbänk i underläkträ. Två fack och avtagbara luckor för enklare fyllning och tömning. Det är en kallkompost, den är isolerad och godkänd för alla typer av matavfall. Levereras med ett startpaket kompostmaterial. Volym 500 liter. 3950 kr, Kompostbutiken.

Snygga rödmålade pallkragar, 120x80x20 cm rymmer nästan 200 liter jord. Placera flera på varandra för en enkel kallkompost. Cirka 250 kr, Grangården.

Kompost ger jord med fin struktur.
Foto: Inger Ekrem,
Riksförbundet
Svensk Trädgård.

Naturlig näring

En väl fungerande kompost är en naturkraft. Att känna värmen med handen är en härlig belöning för det lilla jobb man lägger ner.

Ju varmare i komposten, desto snabbare nedbrytning och ju mer material som ligger i behållaren, desto varmare blir det. När temperaturen är mellan 30 och 60 grader fungerar komposten bäst. Snabbast går förmultningen på botten på komposten.

Att finfördela avfallet och varva olika typer av material är huvudrådet för att få fart på nedbrytningen. Kemiskt handlar det om balansen mellan kol och kväve. Matrester och växtdelar är kväverika och behöver blandas upp med exempelvis papper, sågspån eller torra löv som innehåller mycket kol.

Blanda inte gammalt och nytt kompostmaterial, gräv inte djupare än ett par, tre decimeter när du blandar om. Töm alltid komposten från botten. Det är praktiskt om det finns möjlighet att öppna behållaren nedifrån.

Var rädd om djur som gråsguggor, tusenfotingar och skalbaggar. De gör nytta. Men det

är bakterier och andra mikroorganismer som gör det största jobbet i nedbrytningsprocessen. Flugor är däremot inte önskvärda, kväv flugäggen med ett lager jord. Har du fått myror i komposten är den troligen för torr. Vattna och rör om så försvinner de.

Sniglar övervintrar tyvärr gärna i en öppen kalkkompost. Kalk gillar de inte. Försök först med en kalkbarriär runt om, men kalka ytterst sparsamt i komposten. Överdosering kan innebära att kvävet förvandlas till illaluktande ammoniak.

Kompostmaskar kan sätta extra fart på komposten. Maskarna äter hälften av sin vikt varje dygn och det som kommer ut i andra änden ger en fin, koncentrerad mylla. Dessutom luckrar de upp jorden och tillför syre. Maskarna behöver en sluten kompost och de måste skyddas mot stark kyla och värme, blir det minusgrader eller över 30 grader dör de.

En kompostkvarn som malar ner grenar underlättar komposteringen. Nya "Biosilence 2500" har klippkapacitet på 40 mm, 2 500 W effekt och uppsamlare för 80 liter. 3 000 kr, Stiga.

Startkit bestående av två hinkar med kran, strö och ströare. 1000 kr, Bokashi.se.

KOMPOSTERA INOMHUS

Bokashikompostering är en metod som snabbt har blivit populär bland stadsodlare och andra med lite utrymme. Metoden kommer från Japan och går ut på att man tillsätter ett veteklibaserat strö fyllt med mikroorganismer till matavfallet, vilket startar en snabb jäsningsprocess. Det är viktigt att kärlet är lufttätt så att inte dålig lukt uppstår,

särskilda hinkar med kran nedtill rekommenderas.

Efter en tid bildas en mycket näringsrik vätska som kan användas till gödning, till exempel i krukor och odlingslådor.

Matavfallet bryts inte ner till jord i behållaren, men kan grävas ner i trädgårdslandet eller rabatten som ett näringstillskott.

Ekojord

Så gör du

Hur ska jag tänka när våren är i antågande och det är dags att sätta spaden i jorden? Trädgårdsmästare Peter Svenson berättar här om hur man skapar god jord där växterna frodas.

AV PETER SVENSON FOTO HASSELFORS GARDEN

Hasselbom

TRÄDGÅRD EXPERTEN

Peter Svenson är trädgårdsmästare på Jonsereds trädgårdar vid Jonsereds herrgård, med fokus på ekologisk odling och rosor. Han bor i lägenhet i Göteborg och fritidshus i Rabbalshede.

Det är n
grunde
blomnin
med ka
och n

ag brukar säga att förutsättningen för ett gott odlingsresultat är att man lyckas bereda "den goda jorden". är grunden för all ekologisk ing. Det handlar om att om olika insatser och atser skapa förutsättningar växterna att ta upp näring syresätta rötterna. praktiken betyder det att n tillför organiskt material, n kompostjord och torv- ll. När det gäller näring är endast naturgödsel som er. All konstgödsel är tabu mmanhanget! När närings- nena i konstgödningen tar e, framställda på kemisk e, finns det inget lager kvar. r man naturgödsel tillför n däremot både direkt- kande näring och bygger o ett förråd för kommande ov.

TIGT ÄR OCKSÅ att tänka att inte bearbeta jorden för ocket och för ofta. Speciellt man vara restriktiv med gräva djupt. Anledningen det är att mikroorganis- er, bakterier och svampar er och föredrar vissa skikt rden. Endast dagmasken sig frivilligt emellan alla dlager.

innan man sätter spaden i den på våren är det första n behöver titta på den egna dens beskaffenhet. Den styr ka insatser jag måste göra a vilka tillsatser likaså. En lätt sandjord behöver öras mycket organiskt terial i form av nedbruten mpost och gödglas med mpelvis väl nedbruten

kogödsel. En tung lerjord behöver mer av grus och sand i olika fraktioner och stallgödsel, gärna sådan som inte är helt nedbruten.

OM MAN ANLÄGGER en ny rabatt kan man gräva djupt första året och se till att jorden blir ordentligt genomarbetad. Under kommande odlings- sationer bör man endast luckra jorden med kultivator cirka en decimeter djupt.

Naturgödseln utlöses långsamt i jorden, vilket gör att det kan vara bra att få den i jorden relativt tidigt på våren, så att näringen finns tillgänglig när väl växterna behöver den längre fram.

Jorden behöver kalkas minst vart tredje år. Det är oerhört viktigt med kalken eftersom den höjer pH-värdet i jorden och det säkerställer att närings- ämnena blir tillgängliga för växterna.

Ett fantastiskt bra sätt att odla är täckodling. Man lägger då till exempel halm eller gräsklipp på jordytan mellan plantorna. Använder man denna metod kvävs ogräset och jorden hålls fuktig. Täcket ger också gödsel och man skapar en bra jordstruktur.

Själv kommer jag i vår att odla upp ett antal hundra kvadratmeter i Jonsereds trädgårdar med köksväxter, kryddväxter och sommarblommor. Vi kommer dels att samodla grödor som trivs ihop, dels så in blommande växter som attraherar nyttoinsekter som fjärilar och blomflugor. I sommar kan man se resultatet. 🌸

GÖD INTE GUBBARNA

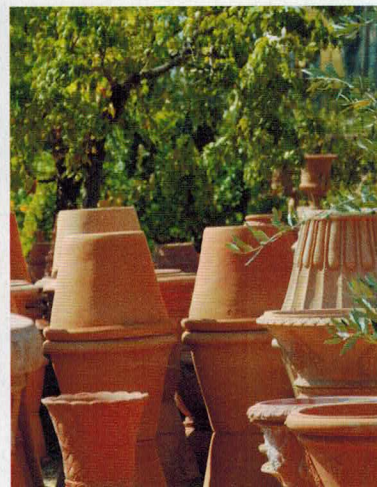
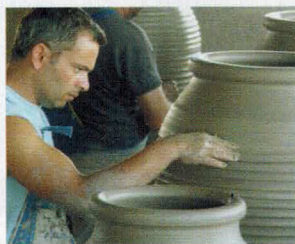
del grödor vill inte ha gödsel varje år. Till exempel gubbar kräver gödsel bara vart tredje år. För ocket och för frekvent gödning resulterar bara ycket bladverk och lite bär. Exempel på ra växter som inte vill ha för mycket ing är vallmo, lavendel och de ta kryddväxter.

TERRAKOTTA FÖR FINSMAKAREN

Äntligen kan du få mångtusenårig hantverkstradition från Kreta och Toscana levererad hem till din dörr.

Äkta vara - terrakottakruror och kärl formade av passionerade mästars händer.

Cadabra Design är ledande i Skandinavien på handgjorda miljösmyka kruror och urnor.

Cadabra
DESIGN

info@cadabradesign.se | Tel: 0709-285 456

www.cadabradesign.se